

Pirkimų politika

Sąmoninga Mityba

„Lidl Lietuva“ • Versija 2023-01-31

GERESNI
KARTU

Turinys

Mūsų atsakomybė dėl sąmoningos mitybos	2	„Nutri-Score“ – maistinė vertė vienu žvilgsniu	23
Mūsų įmonės socialinė atsakomybė (ĮSA)	3	Gyvūnų laikymo sąlygų ženklavimas	24
Informacija apie sąmoningą mitybą	4	Maisto produktų saugos užtikrinimas	25
„Planetary Health Diet“ – planetai ir sveikatai palanki mityba	5	Mūsų indėlis	25
Mūsų įsipareigojimas dėl sąmoningos mitybos tikslų įgyvendinimo	7	Patikrinta kokybė – „Lidl“ reguliariai tiria savo privačių prekių ženklų produktus	25
Mūsų įsipareigojimas dėl sąmoningos mitybos tikslų įgyvendinimo	8	Nepageidaujamų medžiagų maisto produktuose mažinimas	26
Sveikos mitybos skatinimas	9	Pesticidų kiekio mažinimas	26
Mūsų indėlis	9	Terminų žodynas	28
Vaikų rinkodaroje – tik sveiki maisto produktai	10	Terminų žodynas	29
Daugiau viso grūdo javų – daugiau ląstelienos	12	Šaltiniai ir nuorodos	30
Daugiau sveikų riebalų ir aliejų	13	Šaltiniai ir nuorodos	31
Mažiau cukraus ir druskos	15	Iliustracijų šaltiniai	36
Mažiau maisto priedų – trumpesni sudedamųjų dalių sąrašai	17		
Tvarios mitybos skatinimas	19		
Mūsų indėlis	19		
Tvaresnio asortimento vystymas	20		
Daugiau augalinės kilmės baltymų šaltinių	21		
Maisto tausojimas	22		
Ženklavimas, skaidrumo ir įgalinimo skatinimas	23		
Mūsų indėlis	23		
Tvarumo ženklavimas	23		

Mūsu atsakomybē dēl sąmoningos mitybos

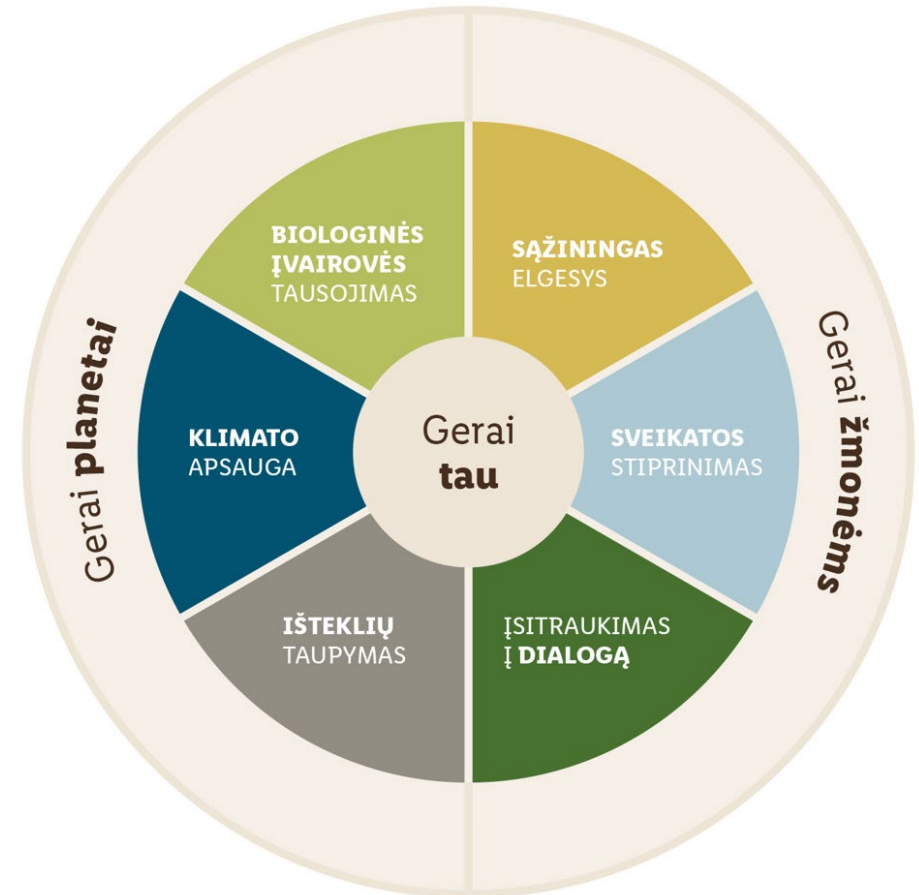
Mūsų įmonės socialinė atsakomybė (ĮSA)

Tvari prekyba – tai vienas iš pagrindinių „Lidl“ strateginių tikslų šviesesnei ateičiai. Atsakomybę prisiimame visur, kur mūsų – „Lidl“ – veikla daro poveikį žmonėms ir aplinkai. Atsakinga veikla – tai mūsų kelias, kuriuo eidami stengiamės kasdien įgyvendinti pažadus dėl kokybės ir tokiu būdu užtikrinti mūsų įmonės ateitį.

Atsižvelgdami į tai sukūrėme savo ĮSA strategiją, kuri aiškiai nurodo, kaip vykdyti savo įsipareigojimą elgtis atsakingai. Mūsų bendras ir visapusiškas tvarumo supratimas apima šešias pagrindines strategines sritis: „biologinės įvairovės tausojimas“, „klimato apsauga“, „išteklių taupymas“, „sąžiningas elgesys“, „sveikatos stiprinimas“ ir „įsitraukimas į dialogą“. Taip apibrėžiame, kaip suprantame ir įgyvendiname savo atsakomybę aplinkai, žmonėms ir mūsų klientams.

Geresni kartu: sąmoninga mityba

Kaip mažmeninės prekybos tinklas, šiuo metu turintis 66 parduotuves Lietuvoje ir kasdien sulaukiantis daugybės pirkėjų, savo parduodamais produktais prisidedame prie jų mitybos. Kadangi maisto produktų gamyba turi ir neigiamų socialinių bei ekologinių pasekmių, siekiame šį poveikį sumažinti ir pasiūlyti savo klientams sveiko ir tvaraus gyvenimo būdo galimybę. Sąmoninga mityba ne tik teigiamai prisideda prie mūsų strateginės temos „sveikatos stiprinimas“, bet ir turi įtakos daugeliui kitų veiklos sričių.

Informacija apie sąmoningą mitybą

„Planetary Health Diet“ – planetai ir sveikatai palanki mityba

2017 metais „Lidl“ viena pirmųjų įmonių, prekiaujančių maisto produktais, sukūrė ir pristatė išsamią cukraus ir druskos mažinimo strategiją, taip pat išsikėlė griežtus tikslus savų privačių prekės ženklų produktų kokybei gerinti dėl leistinių kenksmingų medžiagų likučių kiekių, teršalų bei maisto produktų priedų naudojimo.

Praėjus beveik penkeriems metams, mitybos tema dar labiau išsiplėtė. Be kiekvieno atskiro žmogaus sveikatos, šiandien svarbus ir klausimas, kaip 2050 metais visame pasaulyje išmaitinti 10 milijardų žmonių, laikantis tvarumo ir neperžengiant ekologinių ribų.

Mitybos sistemų poveikis aplinkai tampa vis aiškesnis ir akivaizdesnis. Mitybai šiandien tenka 55 procentai mūsų planetos biologinio pajėgumo – daugiau nei pusė Žemės.¹ Pasaulinė Žemės pereinimo diena (angl. – Earth Overshoot Day) 1970 metais dar buvo gruodžio 31 d. – 2022 metais jau liepos 28 d. Neskaitant poveikio aplinkai, mityba turi ir didelį poveikį mūsų sveikatai. Trečdalis per ankstyvų mirčių Europoje ir Šiaurės Amerikoje būtų galima išvengti pritaikius sveiką mitybą². Nepaisant vis didesnio sąmoningumo šia tema, mitybos įpročiai Europoje ir JAV pastebimai nepakito. Vis dar beveik 65 procentai gyventojų turi antsvorio arba yra nutukę.³

To pasekmės yra tokios plačiai paplitusios ligos kaip cukrinis diabetas, aterosklerozė, širdies ir kraujagyslių ligos bei insultai.

Tuo pačiu metu du trečdaliai ES vartotojų nori maitintis sveikiau ir tvariau.⁴ ES teisės aktų projektai, pavyzdžiui, strategija „nuo ūkio iki stalo“, reglamento projektas dėl tiekimo grandinių be miškų naikinimo, taip pat mokesčiai už CO₂ emisijas, plastiką, cukrų arba druską rodo politinę valią įtvirtinti sąmoningą ir tvarią mitybą.

¹ „Earth Overshoot Day“, „Earth Overshoot Day“ 2022. Ekvadoro aplinkos ministras ragina imtis veiksmų: „Išnaudokime savo ekologinę stiprybę savo ateičiai kurti“, 2022.

² Pasaulinė mitybos ataskaita. Tai, ką valgome, svarbu: dietų poveikis sveikatai ir aplinkai visame pasaulyje, 2021.

³ „EAT Lancet“ komisija. Maistas, planeta, sveikata, 2021.

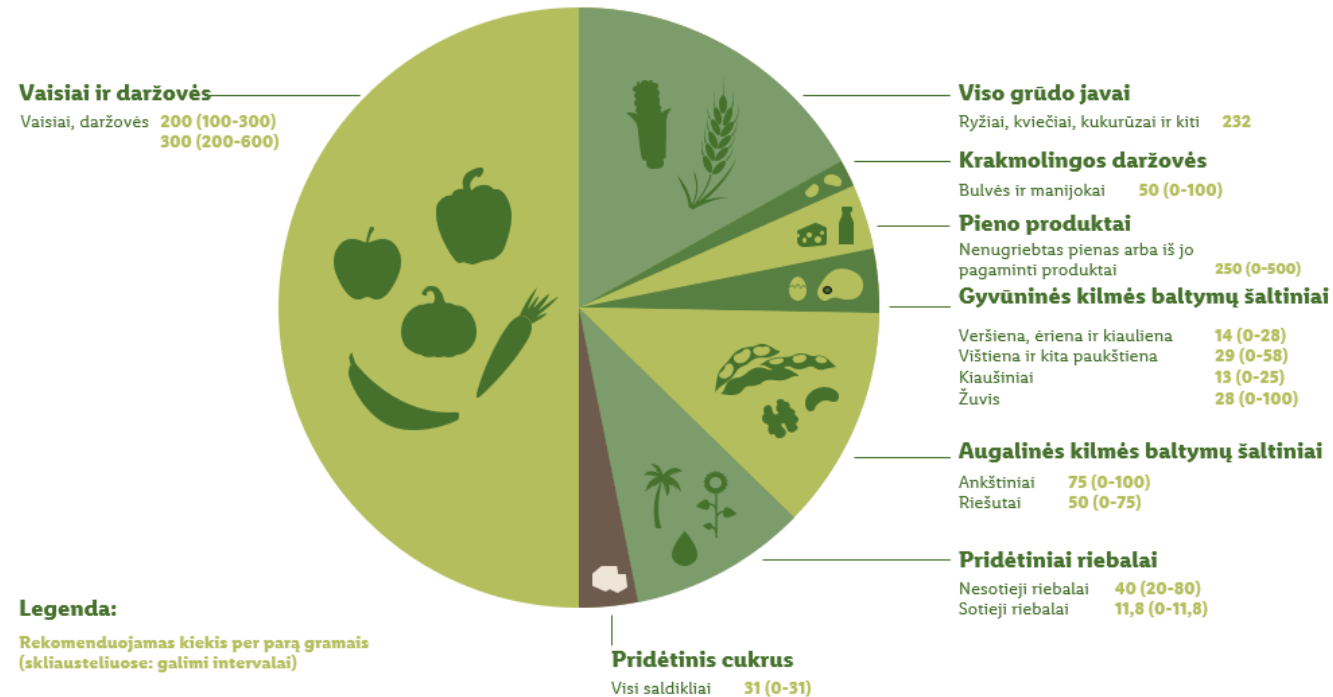
⁴ Europos Komisija. Kad maistas būtų tinkamas ateičiai – piliečių lūkesčiai, 2020.

Kas yra tvari ir sveika mityba?

2019 metais „EAT Lancet“ komisija pateikė „Planetary Health Diet“ (PHD) kaip pasaulinio mitybos pokyčio mokslinį pagrindą⁵. Ji buvo parengta vadovaujant prof. Johanui Rockströmui ir sukurta 37 mitybos, sveikatos, tvarumo, žemės ūkio ir politikos sričių mokslininkų iš 16 šalių. Remiantis šiuo tyrimu, jeigu visi žmonės laikytųsi subalansuotos augalinės mitybos principų, 2050 metais būtų galima išmaitinti maždaug 10 milijardų žmonių sveikiau ir neperkraunant planetos.

Ateities mitybos racione turėtų vyrauti augalinės kilmės produktai, tačiau gali išlikti ir nedidelė dalis gyvūninės kilmės produktų. Nors PHD (Planetai ir sveikatai palanki mityba) šiandien tebėra teorinis modelis, jis siūlo konkrečią, visa apimančią mitybos sistemą, kuri neviršytų žemės pajėgumo ribų. Šios mokslu pagrįstos įžvalgos yra esminės siekiant tikslų, kuriuos „Lidl“ išsikėlė sąmoningos mitybos srityje.

„Planetary Health Diet“ – Planetai ir sveikatai palanki mityba

⁵ „EAT Lancet“ komisija. Maistas, planeta, sveikata, 2021.

Mūsu īsipareigojimas dēl sąmoningas mitybos tikslu īgyvendinimo

Mūsų įsipareigojimas dėl sąmoningos mitybos tikslų įgyvendinimo

Veiklos sritis „sąmoninga mityba“ daro įtaką visoms mūsų svarbiausioms strateginėms temoms ir apjungia šias temas: „maisto produktų sauga“, „sveika mityba“, „tvari mityba“ bei „skaidrumas ir įgalinimas“.

Maisto produktų sauga yra mūsų sąmoningos mitybos strategijos pagrindas ir yra būtina sąlyga įgyvendinant kitus tikslus. Sveikos mitybos srityje dėmesį telkiame į asortimento fiziologinių mitybos aspektų gerinimą. Tvari mityba – tai ekologiniu ir socialiniu požiūriu tinkama mityba, kai yra atsižvelgiama į visos planetos gerovę. O siekiant padėti klientams priimti vis sąmoningesnius apsipirkimo sprendimus, svarbiausia yra skaidrumas ir komunikacija.

Laikydami šiuo principu, vystome savo privačių prekės ženklų asortimentą, kad į jį būtų įtraukti saugūs, tvarūs, sveiki produktai už geriausią kainą.

Sveikos mitybos skatinimas

Mūsų indėlis

Vartotojų informuotumas sveikesnės ir tvaresnės mitybos klausimais auga. Pagal visoje ES atliktą tyrimą virš 70 proc. apklaustų vartotojų, kalbėdami apie tvarų gyvenimo būdą, pirmoje vietoje įvardija sveiką mitybą.⁶ Norint maitintis sveikiau, svarbu pirmenybę teikti didesniai vaisių, daržovių, maistinių skaidulų vartojimui bei druskos, cukraus ir sočiųjų riebalų rūgščių mažinimui. Mūsų klientai gali pasirinkti iš plataus produktų asortimento sveikesniam gyvenimo būdai - nuolatiniame asortimente turime apie 1600 mūsų privačių prekės ženklų maisto produktų. Be to, nuolat sekame naujausius mokslinius tyrimus ir atsižvelgdami į juos vystome savo privačių prekės ženklų asortimentą.

Mes laikomės holistinio požiūrio dėl cukraus, druskos, sočiųjų riebalų rūgščių, energinės vertės, kvapiųjų medžiagų, konservantų ir dažiklių mažinimo. Kartu nuosekliai didiname viso grūdo javų produktų pasirinkimą bei augalinės kilmės baltymų ir viso grūdo javų dalį „Lidl“ privačių prekės ženklų produktuose. Ypatingą dėmesį skiriame vaikams, nes mitybos įpročiai formuojami dar vaikystėje. Nuo 2023 metų kovo mėn. atsižvelgsime į Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) rekomendacijas dėl vaikų rinkodaros ir nebereklamuosime jokių vaikams skirtų maisto produktų, kuriuose yra didelis sočiųjų riebalų

rūgščių, cukraus arba druskos kiekis. Išimtis taikoma tik didžiausių metų švenčių metu.

Mūsų specialistai nuolat peržiūri mūsų privačių prekės ženklų asortimentą. Bendradarbiaudami su savo tiekėjais tobuliname produktų sudėtis bei atsižvelgiame į fiziologinius mitybos aspektus. Kartu stebime ir energinę maisto produktų vertę. Pavyzdžiui, sumažinę cukraus kiekį produkte, stengiamės nepadidinti riebalų kiekio, kuris kalorijų kiekį galėtų išlaikyti tokį patį arba net jį viršyti. Todėl sukūrėme maistinės vertės profilius, pagrįstus PSO rekomendacijomis, o kai kuriais atvejais ir griežtesniais nacionaliniais teisės aktais (žr. 12 p., „PSO rekomendacijos“). Tuo siekiame nuosekliai gerinti produkto „Nutri-Score“ vertinimą.

Kartu ypatingą dėmesį skiriame ir „Lidl“ klientų norams bei poreikiams. Mūsų nenuginčijamas standartas yra skonis, todėl bendradarbiaudami su savo tiekėjais receptūrų keitimo ir asortimento vystymo srityse atsižvelgiame į klientų atsiliepimus.

⁶ Europos Komisija. Kad maistas būtų tinkamas ateičiai – piliečių lūkesčiai, 2020.

Vaikams skirtoje rinkodaroje – tik sveiki maisto produktai

Antsvorio turinčių moksleivių skaičius ES auga jau 20 metų.⁷ Pavyzdžiui, Vokietijoje žiniasklaidos priemonėmis besinaudojantys vaikai ir jaunuoliai kasdien pamato bent 15 nesveikų maisto produktų reklaminių įrašų arba vaizdo reklamų. 92 proc. jų yra greitojo maisto, užkandžių ir saldumynų reklama.⁸ Kitaip nei suaugusieji, vaikai nedaro savų išvadų matydami reklaminius pranešimus, o tai didina norą reklamuojamam produktui.

Kadangi netinkama mityba vaikystėje padidina su mityba siejamų ligų riziką suaugus, iki 14 metų amžiaus vaikų sveikatai lemiamos reikšmės turi sveikų maisto produktų reklama ir nesveikų maisto produktų reklamos nebuvimas.⁹

Kartu su nevyriausybėmis ir vartotojų teisių gynimo organizacijomis Europos vartotojų organizacija (BEUC) taip pat skatina uždrausti vaikams skirtą nesveikų maisto produktų reklamą.^{10,11}

⁷ Pasaulio sveikatos organizacija. Skaitmeninė maisto aplinka, 2021.

⁸ Hamburgo universitetas. Nesveikų maisto produktų vaikų rinkodara internete ir televizijoje, 2021.

⁹ Federalinė vartotojų asociacija. Vaikams pritaikytos išvaizdos maisto produktai ir jų reklama, 2021.

¹⁰ Europos vartotojų organizacija. Vaikų maisto rinkodarai reikalingos taisyklės dėl dantų, 2021.

¹¹ „Foodwatch“. Pranešimas spaudai – rinkos tyrimas, 2015.

Dėl šios priežasties mes taip pat išsikėlėme sau tikslus:

Mūsų tikslai dėl vaikams skirtos rinkodaros

1. Nuo dabar skatiname sveikesnės ir tvaresnės vaikų mitybos rinkodarą.
2. Nuo 2023 finansinių metų pradžios nebenaudosime jokios vaikams skirtos nesveikų vaikiškų maisto produktų reklamos savo privačių prekės ženklų atveju. Tai apima reklamą televizijoje, radijuje, socialiniuose tinkluose ir mūsų kainų leidiniuose.
3. Iki 2025 finansinių metų pabaigos sieksime, kad visi mūsų privačių prekių ženklų maisto produktai, kurių pakuočių dizainas turi vaikams pritaikytą vaizdinį pateikimą,¹² atitiktų PSO sveikų maisto produktų kriterijus¹³. Tokios pakuotės bus keičiamos palaipsniui. Išimtis: akcinės prekės Kalėdų, Velykų ir Helovyno laikotarpiais.

¹² Gaminiai su vaikams pritaikytu vaizdiniu pateikimu yra visi maisto produktai, kurių pakuotėje yra elementų, patinkančių vaikams iki 14 metų amžiaus, arba manoma, kad jie ypač tinka vaikams.

¹³ Visi maisto produktai, kuriuose laikomasi PSO mitybos profilių maistinės vertės duomenų (pvz., dėl druskos, cukraus, sočiųjų riebalų rūgščių), laikomi sveikais maisto produktais.

Spręsdami, ar vaikams skirtas gaminys laikomas sveiku ar nesveiku, taikome PSO kriterijus.

Visi maisto produktai, atitinkantys PSO maistinių medžiagų profilio mitybos reikalavimus, yra laikomi sveikais maisto produktais ir gali būti reklamuojami vaikų aplinkoje. Kalėdos, Velykos ir Helovynas yra ypatingos progos vaiko gyvenime ir jos neformuoja kasdienės mitybos įpročių. Todėl šiomis progomis nusprendėme padaryti išimtį. Pavyzdžiui, šokoladinis Kalėdų senelis arba Velykų kiškis yra svarbūs kultūriniai simboliai, kurių nenorėtume iš vaikų atimti.

PSO rekomendacija

Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) turi specialiai vaikų mitybai skirtą maisto produktų vertinimo metodą, pagal kurį maisto produktai gali būti skirstomi kaip sveiki arba nesveiki. Maistinės vertės profilyje maisto produktai yra suskirstyti į 17 kategorijų ir nustatytos ribinės maistinių medžiagų vertės, kurias viršijus rinkodara vaikams neturėtų būti vykdoma.

Vertinimo kriterijai yra bendras riebalų ir bendras cukraus kiekis, taip pat sočiųjų riebalų, druskos, pridėtinio cukraus ir saldiklių kiekiai bei energinė vertė.

Vaikams skirtų maisto produktų klasifikacija pagal PSO maistinės vertės profilį

Daugiau viso grūdo produktų – daugiau ląstelienos

Visavertė mityba, kurioje gausu nesmulkintų grūdų, turi lemiamos įtakos sveikatai ir, atsižvelgiant į vidutinį europietiškos mitybos modelį, sudaro sveikos senatvės pagrindą.¹⁴

The infographic is divided into three vertical sections. The left section, titled 'Dabartinė situacija:' (Current situation), features a red exclamation mark icon and text: 'Mitybos nulemtų DALY priešastys¹ (2017)' (Diet-related DALY burden (2017)), 'Per mažai viso grūdo javų' (Too little whole grains), 'Per daug druskos' (Too much salt), and 'Per mažai vaisių' (Too little fruits). The middle section features icons of corn, wheat, and barley stalks, with the text: 'Viso grūdo javai yra tiesiausias kelias į sveiką senatvę.' (Whole grains are the straight path to healthy aging). The right section, titled 'Rekomendacija:' (Recommendation), features a green checkmark icon and text: '90 g / d. viso grūdo javų gali reikšmingai sumažinti ligų ir mirties riziką' (90 g / d. whole grains can significantly reduce the risk of disease and death), and 'Bent 25 g / d. yra optimalus ląstelienos kiekis' (At least 25 g / d. is the optimal fiber amount). A small footnote at the bottom left reads: '¹disability-adjusted life years = DALY = sveikų metų, neturint negalios, praradimas dėl ligos'.

Viso grūdo gaminiuose yra išsaugomi paviršiniai grūdų sluoksniai, todėl juose daugiau maistinių skaidulų, antrinių augalinių medžiagų, mineralinių medžiagų (cinko, geležies, magnio) bei vitaminų (B1, B2, folio rūgštis), lyginant su baltų miltų gaminiiais. Žmogaus organizmas maistinių skaidulų nevirškina, tačiau jos sudaro mitybos pagrindą žarnyno bakterijoms. Žarnyno bakterijos fermentuoja ląstelieną, o tai gerina mūsų žarnyno sveikatą.

¹⁴ Vašingtono universitetas. Mitybos rizikos poveikis sveikatai 195 šalyse, 1990–2017: pasaulinės ligų naštos tyrimo sisteminė analizė, 2017.

Taip mažinama diabeto ir širdies bei kraujagyslių ligų rizika, teigiamai veikiama gyvenimo trukmė.¹⁵

Mūsų tikslas – daugiau ląstelienos

1. Iki 2023 finansinių metų pabaigos išanaluosime, kurių mūsų gaminių asortimentą galima papildyti įtraukiant viso grūdo produktų.
2. Iki 2025 finansinių metų pabaigos palaipsniui didinsime viso grūdo produktų kiekį mūsų privačių prekių ženklų gaminiuose.
3. Iki 2025 finansinių metų pabaigos produktų maistinės vertės lenteles papildysime maistinių skaidulų kiekiu, siekdami skaidrumo.

¹⁵ Geng Zong, Alisa Gao, Frank B. Hu, Qi Sun. Viso grūdo javų vartojimas ir mirtingumas dėl visų priežasčių, širdies ir kraujagyslių ligų ir vėžio: perspektyvinių kohortinių tyrimų metaanalizė, 2016.

Daugiau sveikų riebalų ir aliejų

Kadangi ES nuolat augo gyvūninės kilmės produktų vartojimas, padidėjo ir sočiųjų riebalų rūgščių kiekis mūsų mityboje.¹⁶ Perteklinis jų vartojimas didina širdies ir kraujagyslių ligų riziką, o tai yra pirmaujanti mirties priežastis Europoje ir Šiaurės Amerikoje.^{2, 17} Nesočiosios riebalų rūgštys, tokios kaip Omega 3, dažniausiai yra augalinės kilmės ir, manoma, kad užkerta kelią širdies ir kraujagyslių ligoms.¹⁸ Dėl šių priežasčių užsibrėžėme tikslą nuolat gerinti „Lidl“ privačių prekės ženklų gaminiuose naudojamų riebalų bei aliejų kokybę. To sieksime naudodami daugiau nesočiųjų riebalų rūgščių ir mažindami sočiųjų riebalų rūgščių kiekį. Be to, kreipiame dėmesį ir į kuo tvaresnius riebalų ir aliejų gavybos šaltinius. Jeigu produkte dėl tekstūros arba kitų fizikinių savybių reikalingi kietos konsistencijos riebalai, pirmenybę teikiame augaliniams. Hidrintus augalinius riebalus galima naudoti tik jei jie yra visiškai hidrinti. Iš dalies hidrinti augaliniai riebalai gali turėti kenksmingų transriebalų rūgščių, todėl jie daugiau nebenaudojami.¹⁹

Mūsų tikslas dėl sveikų riebalų ir aliejų

Siekiame gerinti riebalų ir aliejų, naudojamų „Lidl“ privačių prekės ženklų produktuose, kokybę, atsižvelgdami į mitybos fiziologiją ir tvarumą. Tuo tikslu analizuojame visus mūsų privačių prekės ženklų produktus ir tikriname, ar yra galimybė juose naudoti vertingesnius, aukštos kokybės augalinius aliejus. Be to, pirmenybę teikiama Europoje gaminamiems augaliniams aliejams. Tokiu būdu iki 2025 finansinių metų pabaigos „Lidl“ privačių prekės ženklų produktuose palapsniui didinsime nesočiųjų riebalų rūgščių kiekį.

Siekiant tvaresnio pasirinkimo, reikia įvertinti, ar geriau naudoti tvarumo sertifikatą turintį palmių aliejų, ar visiškai hidrintus augalinius riebalus.

¹⁶ Europos aplinkos agentūra. Mėsos, pieno produktų, žuvies ir jūros produktų vartojimas, 2017.

¹⁷ Eurostatas – statistikos išaiškinimas. Mirties priežasčių statistika, 2022.

¹⁸ MD Dr. PH Dariush Mozaffarian. Riebalai mityboje, 2022.

¹⁹ Pasaulio sveikatos organizacija. Mityba – transriebalai, 2018.

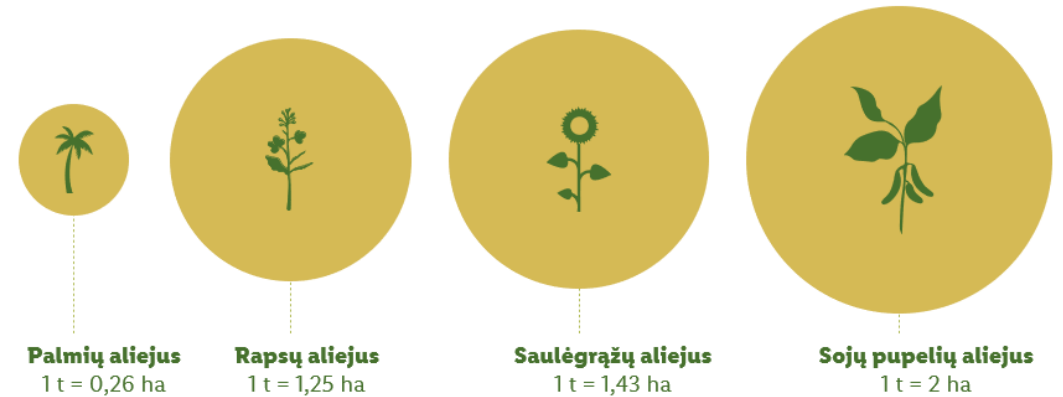
Kas yra palmių (branduolių) aliejus ir koks „Lidl“ santykis su juo?

Alyvpalmės, iš kurių išgaunamas palmių aliejus, yra labai našūs augalai ir, palyginti su kitais aliejiniiais augalais, joms reikia kur kas mažiau auginimo ploto. Dėl palmių aliejaus konsistencijos jo nereikia hidrinti daugeliu naudojimo atvejų, kitaip nei kitus augalinius aliejus. Dėl šių savybių palmių aliejus yra plačiausiai naudojamas augalinis aliejus visame pasaulyje. Iš kitos pusės, alyvpalmės auginamos itin jautriuose tropiniuose regionuose.²⁰

„Lidl“ svarbi atsakinga prekyba, padedanti apsaugoti tropinius miškus, biologinę įvairovę ir jų teikiamą naudą vietos gyventojams, todėl nuo 2023 finansinių metų pradžios „Lidl“ privačių prekės ženklų produktuose naudojamas tik sertifikuotas palmių (branduolių) aliejus. Šiuo tikslu glaudžiai bendradarbiaujame su tokiomis žinomomis iniciatyvomis ir ženklinimo organizacijomis, kaip „Round Table on Sustainable Palm Oil“ (RSPO), „Fairtrade“, „EU Organic“, „Rainforest Alliance“.

Daugiau informacijos apie palmių (branduolių) aliejų rasite mūsų internetinėje svetainėje [Palmių \(branduolių\) aliejaus įsigijimo strategija](#).

Žemės plotas, reikalingas vienai tonai aliejaus pagaminti

²⁰ WWF. Aliejaus pėdsakais: skaičiavimai pasauliui be palmių aliejaus, 2016.

Mažiau cukraus ir druskos

Vienas ES gyventojas per metus vidutiniškai suvartoja apie 37 kg cukraus²¹ – remiantis PSO duomenimis, sveika būtų ne daugiau nei 9 kilogramai.²² Taip pat vienas ES gyventojas per metus vidutiniškai suvartoja apie 3,5 kg²³ druskos – remiantis PSO duomenimis, sveika būtų ne daugiau nei 1,8 kilogramo.²⁴ Perteklinis cukraus vartojimas sukelia nutukimą ir didina diabeto riziką, o perteklinis druskos vartojimas didina širdies ir kraujagyslių ligų, insulto riziką.²⁵

Mūsų tikslas dėl cukraus ir druskos mažinimo

Mūsų tikslas – 20 proc. sumažinti vidutinį pridėtinio cukraus ir pridėtinės druskos kiekį savo privačių prekės ženklų produktuose.

Nuo 2017 iki 2021 metų „Lidl Lietuva“ jau pasiekė vidutinio produktuose esančio pridėtinio cukraus kiekio sumažinimą 5,68 proc. ir vidutinio pridėtinės druskos kiekio sumažinimą 7,14 proc. privataus prekės ženklo produktuose.

²¹ Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacija. Žemės ūkio perspektyvos 2021–2030, 2022.

²² Pasaulio sveikatos organizacija. PSO skatina šalis mažinti cukraus vartojimą tarp suaugusių ir vaikų, 2015.

²³ Loreen Kloss, Julia Meyer, Lutz Graeve, Walter Vetter. Natrio vartojimas ir jo mažinimas keičiant maisto produktų sudėtis Europos Sąjungoje – apžvalga, 2015.

²⁴ Pasaulio sveikatos organizacija. Druskos vartojimas, 2022.

Izogliukozė

Nors izogliukozė maisto produktuose buvo ypatingai siejama su nutukimu ir suriebėjusių kepenų ligomis, tačiau nauji mitybos vertinimai rodo, kad ši prielaida nepasitvirtino, o izogliukozės poveikis žmogaus sveikatai yra toks pat neigiamas, kaip ir kitų cukraus rūšių²⁶.

Nekeičiame cukraus saldikliais

Mažindami cukraus kiekį savo privačių prekės ženklų produktuose, siekiame palapsniui supažindinti savo klientus su mažiau saldžiu skoniu. Dėl šios priežasties cukraus nepakeičiame saldikliais, nes jų turintys maisto produktai dėl savo intensyvaus saldumo gali sukelti pripratimą. Taip ir toliau būtų skatinama daug cukraus turinti, netinkama mityba, o sveikų maisto produktų, tokių kaip vaisiai ir daržovės, vartojimas mažėtų. Be to, savo produktuose mažiname fruktozės kiekį (grynos fruktozės ir fruktozės-gliukozės sirupo forma), nes gausus fruktozės vartojimas yra ypač siejamas su nutukimu ir suriebėjusių kepenų ligų rizika.²⁷

Be cukrumi saldintų produktų, siūlome ir gaminių su sumažintu cukraus kiekiu arba becukrių alternatyvų, kuriose yra saldiklių. Siūlydami maisto produktus su sumažintu cukraus kiekiu arba iš viso be cukraus,

²⁵ Pasaulio sveikatos organizacija. Diabetas, 2022.

²⁶ Max Rubner-Institut. Mitybos fiziologinis vertinimas ir izogliukozės vartojimo poveikis žmogaus sveikatai, be metų nuorodos.

²⁷ James J DiNicolantonio, Ashwin Subramonian, James H O'Keefe. Pridėtinė fruktozė kaip pagrindinis nealkoholinių suriebėjusių kepenų ligos skatinimo veiksnys: visuomenės sveikatos krizė, 2017.

pirmiausia galvojame apie tuos savo klientus, kurie norėtų vartoti mažesnės energinės vertės maisto produktus, bet nenori atsisakyti jiems įprasto saldumo.

Mūsų tikslas dėl cukraus

Jei įmanoma, ir toliau vengiame fruktozės-gliukozės sirupo ir grynos fruktozės, jeigu jie pirmiausia naudojami saldinimui.

Mažiau maisto priedų – trumpesni sudedamųjų dalių sąrašai

Priedai yra medžiagos, kurios dedamos į maisto produktus dėl technologinių priežasčių. Pavyzdžiui, konservantai dešrą apsaugo nuo gedimo dėl mikroorganizmų veiklos.

Iš esmės, mokslininkai ir vartotojų tarnybos paprastai nerekomenduoja vartoti smarkiai perdirbtų maisto produktų, papildytų tam tikrais maisto priedais, ypač vaikams.²⁸ Be to, daugelis vartotojų neigiamai vertina priedus,²⁹ todėl nuolat stengiamės mažinti maisto priedų kiekį „Lidl“ privačių prekės ženklų produktuose.

Dažikliai

Savo privačių prekės ženklų produktuose ir toliau, kiek galima, vengsime naudoti dažiklius. Paprastai pirmenybę teikiame dažomųjų savybių turintiems maisto produktams, pavyzdžiui, burokėliams. Jau nuo 2009 metų maisto produktuose nebenaudojame jokių azodažų, išskyrus kai kuriuos stipriuosius gėrimus ir aperityvus. Nuo 2018 metų taip pat nenaudojame chinolino geltonojo ir žaliojo S dažiklių.

Aromatinės medžiagos

Per daug aromatizuoti produktai, ypač vaikų atveju, gali paskatinti pamiršti natūralaus maisto produktų skonį, todėl mums rūpi saikingas aromatinių medžiagų naudojimas. Naudodami aromatinės medžiagos, pirmenybę teikiame aromatinių medžiagų ekstraktams arba natūralioms

aromatinėms medžiagoms, išgaunamoms iš to paties pavadinimo maisto produktų.

Aromatinės medžiagos alternatyviuose veganiškuose maisto produktuose

Ypatingą kategoriją, kalbant apie aromatinių medžiagų naudojimą, sudaro alternatyvūs veganiški produktai. Pavyzdžiui, vištienos skonio produkte pridėjus natūralios aromatinės medžiagos maisto produktas nebebūtų veganiškas, todėl tokiu atveju sąmoningai renkames sintetines aromatinės medžiagas.

Vitaminizavimas ir mineralizavimas

Kad mityba būtų pilnavertė, su nedidelėmis išimtimis, su ja turi būti gaunami visi vitaminai ir mineralinės medžiagos. Papildomas poreikis paprastai nustatomas konkrečioms žmonių grupėms (pavyzdžiui, besilaukiančioms moterims arba rūkantiems) arba žmonėms, kurie serga tam tikromis ligomis. Visoms kitoms žmonių grupėms perteklinis vitaminizuotų ir mineralizuotų maisto produktų vartojimas atskirais atvejais gali daryti neigiamą poveikį sveikatai. Todėl vitaminais ir mineralinėmis medžiagomis praturtiname tik pasirinktus produktus, pavyzdžiui, multivitamininius gėrimus (vitaminais), specialius gėrimus sportuojantiems, mėsos pakaitalus (vitaminu B12), augalinius pieno pakaitalus (kalciu), margariną (vitaminais) ir joduotą valgomąją druską (kaliumu, jodu).

²⁸ Leonie Elizabeth, Priscila Machado, Marit Zinöcker, Phillip Baker, Mark Lawrence. Stipriai perdirbtas maistas ir jo poveikis sveikatai: naratyvų apžvalga, 2020.

²⁹ Europos maisto saugos tarnyba, Eurobarometro specialusis leidinys 354. Maisto produktų rizika, 2010.

Konservantai

Mūsų tikslas – kiek įmanoma labiau sumažinti konservantų naudojimą arba visiškai jų išvengti, atsižvelgiant į galimą poveikį maisto produktų nuostoliams. Bet kuriuo atveju jokiais būdais negali kilti grėsmė maisto saugai.

Mūsų tikslas – naudoti mažiau maisto priedų

1. Natūraliems maisto priedams teikiame pirmenybę dirbtinių maisto priedų atžvilgiu.
2. Mažiname dažiklių kiekį, nenaudojame azodažų, chiolino geltonojo ir žaliojo S.
3. Saikingai naudojame aromatinės medžiagas – taip pat ir alternatyviuose veganiškuose produktuose.
4. Nesiekiamo plataus masto vitaminizavimo ir mineralizavimo.
5. Mažiname arba atsisakome konservantų, atsižvelgdami į maisto saugą.

Tvarios mitybos skatinimas

Mūsų indėlis

Pagal „Planetary Health Diet“, tvaresnės ateities mitybos racione turėtų vyrauti augalinės kilmės produktai, saikingai vartojant mėsos ir pieno gaminius. Šiuo metu gyvūninės kilmės produktų gamybai tenka apie:

- 20 proc. pasaulio šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos³⁰
- 80 proc. pasaulio žemės ūkio paskirties žemės plotų³¹
- 40 proc. pasaulio neliestų, pirminių miškų naikinimo³²
- 30 proc. pasaulio gėlo vandens suvartojimo³³

Mūsų tikslas – didinti augalinės kilmės baltymų naudojimą ir kartu mažinti neigiamą ekologinį ir socialinį poveikį visose žaliavų tiekimo grandinėse. Kad būtų lengviau pasirinkti maisto produktus tvaresnei mitybai, sieksime vystyti savo asortimentą didindami veganiškų ir vegetariškų maisto produktų pasiūlą, pasiūlydami daugiau sezoninių ir regioninių maisto produktų – jei bus įmanoma, įskaitant ir ekologiškus maisto produktus.

Maisto produktų srityje įsipareigojame rinktis tvaresnį vaisių ir daržovių, sojų, palmių (branduolių) aliejaus, kavos, arbatos, kakavos, ryžių, riešutų, mėsos, taip pat žuvies ir vėžiagyvių produktų žaliavų auginimą

ir gamybą. Daugiau informacijos apie tai pateikta mūsų [Pirkimų politikoje dėl tvaresnių žaliavų](#).

Kad ateities mityba būtų dar tvaresnė, reikia mažinti ir maisto atliekų kiekį. Tyrimų duomenimis, trečdalis viso pasaulyje pagaminto maisto niekada taip ir nepasiekia lėkštės.³⁴ Todėl siekiame kuo mažesnio maisto produktų švaistymo (žr. 22 p.).

³⁰ Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija. „GLEAM 2.0“ Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos ir jos švelninimo potencialo vertinimas, 2017.

³¹ Statista. Žemės panaudojimo maisto gamybai pasiskirstymas visame pasaulyje nuo 2019 m., 2021.

³² Our World in Data. Miškų kirtimas: kas skatina miškų naikinimą?, 2021.

³³ P.W. Gerbens-Leenes, M.M. Mekonnen, A.Y. Hoekstra. Paukštienos, kiaulienos ir jautienos vandens pėdsakas: Lyginamasis tyrimas skirtingose šalyse ir gamybos sistemose, 2013.

³⁴ Pasaulinė maisto programa. 5 faktai apie maisto atliekas ir alkį, 2020.

Tvaresnio asortimento vystymas

Atsižvelgdami į besikeičiančias klimato sąlygas, didėjančią biologinės įvairovės nykimą bei su tuo susijusias pasekmes žmonių gyvenimo ir darbo sąlygoms, mes, kaip prekybos įmonė, taip pat esame atsakingi už tai, kad būtų atsižvelgiama į mūsų planetos galimybių ribas. Šį iššūkį galime įveikti tik nuolat kiekybiškai ir kokybiškai derindami savo platų ir aukštos kokybės asortimentą su mokslu pagrįstais tvarumo kriterijais. Taip vykdome tęstinį esamų produktų tobulinimo procesą bei vystome naujas, tvaresnes alternatyvas. Tą darome glaudžiai bendradarbiaudami su patikimomis sertifikavimo sistemomis, iniciatyvomis ir partneriais mokslo, visuomenės ir politikos srityse.

Mūsų tikslas – tvaresnis asortimentas

1. Kritines žaliavas sertifikuojame pagal pripažintus standartus ir prisidedame prie įvairių iniciatyvų bei projektų. Su mūsų žaliavų tikslais galima susipažinti [Pirkimų politikoje dėl tvaresnių žaliavų](#).
2. Iki 2025 finansinių metų pabaigos savo asortimente sieksime turėti 25 % daugiau ekologiškų vaisių ir daržovių, lyginant su 2021 m.
3. Iki 2025 finansinių metų pabaigos savo asortimente sieksime turėti 30 % daugiau Lietuvoje užaugintų vaisių ir daržovių, lyginant su 2021 m.

Daugiau augalinės kilmės baltymų šaltinių

Savo klientams norime pasiūlyti platų maisto produktų asortimentą, kad būtų sudaryta galimybė taikyti kuo labiau regioninę, sezoninę ir augalinę mitybą. Šiuo tikslu nuolat plečiame „Lidl“ privačių prekės ženklų asortimentą, laikydamiesi mūsų baltymų strategijos.

Mūsų tikslai dėl daugiau augalinės kilmės baltymų šaltinių

1. Nuo 2023 finansinių metų sieksime užtikrinti skaidrumą dėl gyvūninės kilmės baltymų dalies, lyginant su augalinės kilmės baltymais. Šiuo tikslu mūsų tvarumo ataskaitoje sieksime pateikti gyvūninės kilmės baltymų šaltinių santykį su augalinės kilmės baltymų šaltiniais.
2. Baltymų strategija: iki 2025 finansinių metų pabaigos savo asortimente didinsime augalinės kilmės baltymų kiekį, įtraukdami naujus produktus, atitinkančius augalinės mitybos pagrindus. Tai apima maisto produktus iš ankštinių augalų, riešutus bei veganiškus mėsos, žuvies, pieno pakaitalus.

Nuo pat „Lidl“ parduotuvių atidarymo Lietuvoje siekiame pasiūlyti savo klientams privataus prekės ženklo „Vemondo“ veganiškų ir vegetariškų produktų. Tokiais augalinės kilmės produktais norime atkreipti ne tik veganų ir vegetarų, bet ir kitų klientų dėmesį ir paskatinti vartoti daugiau augalinio maisto.

Šiuo metu nuolatiniame asortimente turime 10 privataus „Vemondo“ prekės ženklo produktų, tačiau ir toliau sieksime plėsti veganišką ir vegetarišką asortimentą bei tobulinti savo produktus atsižvelgdami į jų skonį, išvaizdą, tekstūrą, mitybos fiziologiją ir tvarumą.

Maisto tausojimas

Skaičiuojama, kad pasaulyje kasmet susidaro apie 1,3 milijardo tonų maisto atliekų.³⁵ Europoje apie 55 proc. šių atliekų tenka namų ūkiams, 29 proc. – žemės ūkiui, sandėliavimui ir tolesniam perdirbimui, 9 proc. – viešojo maitinimo sektoriui ir apie 7 proc. – mažmeninei ir didmeninei prekybai.³⁶ Šie nuostoliai daro neigiamą poveikį išteklių naudojimui (dirvožemio, vandens, biologinės įvairovės) ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijai, todėl maisto atliekų mažinimas teigiamai veikia klimatą, išteklių ir žemės plotų naudojimo efektyvumą.

Mūsų tikslas - mažinti maisto atliekų kiekį

Siekdama „Zero Waste“ tikslų, „Schwarz“ grupė, kuriai priklauso ir „Lidl“, įsipareigojo iki 2030 finansinių metų pabaigos maisto produktų ir kitų organinių atliekų kiekį sumažinti 50 procentų.

Šiam tikslui pasiekti naudojame į paklausą orientuotą prekių užsakymo sistemą, efektyvias tiekimo grandines su trumpais transportavimo maršrutais, nepertraukiamas šaldymo grandines, stebime produktų likučius, taikome nuolaidas artėjant produktų galiojimo termino pabaigai ir siekiame didinti klientų informuotumą maisto tausojimo klausimais.

Siekdami mažinti vaisių bei daržovių nurašymus, 2022 m. pabaigoje sukūrėme „Geradarių maišelį“ ir keliose bandomosiose parduotuvėse pradėjome pardavinėti vaisių ir daržovių rinkinius už sumažintą kainą. Į šiuos maišelius dedami vis dar tinkami vartoti, tačiau prekinę išvaizdą praradę ar pakeitę spalvą vaisiai bei daržovės.

Dar vartotinas, bet nebeparduodamas prekes (pavyzdžiui, produktus su pažeista pakuote, įskaitant higienos ir valymo priemones, besibaigiančio galiojimo maisto produktus, išvaizdą pakeitusius vaisius ir daržoves) „Lidl Lietuva“ reguliariai perduoda „Maisto bankui“, o šis paskirsto smulkesnėms pelno nesiekiančioms organizacijoms, kurios perduoda produktus jų stokojantiems. Tokiu būdu „Lidl Lietuva“ bendradarbiauja su „Maisto banku“ nuo 2018 metų. 2018 metais taip pat pradėjome bendradarbiauti su ūkininkais, perduodami jiems nurašytus, bet gyvūnų pašarui tinkamus produktus.

³⁵ J. Aulakh, A. Regmi. Maisto nuostolių po derliaus nuėmimo vertinimas: nuoseklios metodikos kūrimas, 2013.

³⁶ Eurostatas. Maisto atliekos ir maisto atliekų prevencija – vertinimas, 2022 m.

Ženklinimas, skaidrumo ir įgalinimo skatinimas

Mūsų indėlis

Ženklindami gaminius siekiame didesnio skaidrumo, norime, kad klientai priimtų sąmoningus pirkimo sprendimus, todėl ant dalies mūsų privačių prekių ženklų produktų pakuočių jau dabar pateikiama papildoma informacija ir pripažintas ženklinimas. Be to, informacijos apie mūsų gaminių tvarumą galima rasti mūsų [interneto svetainėje](#), kainų leidiniuose ir kituose komunikacijos kanaluose.

ES rinkos tyrimai rodo, kad vis dažnėjantis maisto produktų ženklinimas skirtingais logotipais ir kita informacija gali sukelti neigiamą poveikį,³⁷ todėl daug dėmesio skiriame supaprastintam produktų ženklinimui vystyti sveikatos, tvarumo ir gyvūnų gerovės srityse.

Maistinėms produkto savybėms įvertinti pradėjome taikyti „Nutri-Score“ ženklinimą, poveikio aplinkai vertinimui pradėjome vystyti „Eco-Score“, o siekdami užtikrinti skaidrumą dėl ūkinių gyvūnų auginimo ir laikymo sąlygų, pradedame vystyti ūkinių gyvūnų laikymo sąlygų ženklinimą (Haltungsform-Kennzeichnung).

³⁷ Europos Komisija. Poveikio vertinimo ataskaita, 2022.

Tvarumo ženklinimas

Siekdami savo klientams pasiūlyti pragmatišką ir lengvai suprantamą produktų tvarumo ženklinimą, keliose pilotinėse „Lidl“ šalyse, išbandėme penkių pakopų „Eco-Score“ produktų ženklinimą. „Eco-Score“ skaičiavimo metodiką sudaro du komponentai: produkto poveikis aplinkai pagal „Product Environmental Footprint“ (produkto pėdsakas aplinkoje; PEF) ir papildomi tvarumo kriterijai (pavyzdžiui, pakuotė).

Mūsų tikslas – turėti vienodą produkto tvarumo ženklinimą

Siekiame prisidėti prie vienodo tvarumo ženklavimo sukūrimo ES lygmeniu artimiausiu metu.

„Nutri-Score“ – maistinė vertė vienu žvilgsniu

„Nutri-Score“ yra savanoriška papildomo maisto produktų maistingumo ženklavimo sistema, kurią sukūrė Prancūzijos sveikatos priežiūros institucija (Santé Publique France). Skaičiavimo metodika yra nuolat tobulinama ES lygmeniu. Penkių pakopų spalvų ir raidžių deriniai nuo žalios „A“ iki raudonos „E“ nurodo maisto produkto maistinę vertę. Žalia „A“ paženklintas produktas laikomas labiau padedančiu laikytis sveikos mitybos, nei kitas, toje pačioje prekių grupėje esantis produktas, paženklintas raudona „E“. Iš esmės šis vertinimas naudojamas kaip rodiklis, siekiant pagerinti vidutinį mūsų produktų „Nutri-Score“ vertinimą. Siekiame gerinti „Nutri-Score“ tobulindami produktų sudėtis ir plėsdami sveikesnių, augalinių produktų asortimentą.

Jau šiandien „Nutri-Score“ ženklavimas naudojamas daugelyje „Lidl“ šalių visoje ES.

Mūsų tikslas – paprastesnis maistingumo ženklavimo modelis

Nuoseklus mūsų privačių prekių produktų ženklavimas naudojant „Nutri-Score“ Lietuvoje ir Europoje.

Gyvūnų laikymo sąlygų ženklavimas

Ūkinių gyvūnų gerovė ir apsauga rūpi daugumai vartotojų. Norėdami skaidriai apie tai informuoti savo klientus, siekiame išvystyti gyvūnų laikymo sąlygų ženklavimą. Toks ženklavimas, apimantis kelių pakopų modelį, būtų spausdinamas ant produkto pakuotės ir aiškiai perteiktų informaciją apie gyvūnų laikymo sąlygas vartotojams.

Mūsų tikslas dėl gyvūnų laikymo sąlygų ženklavimo

Iki 2025 finansinių metų pabaigos priimsime sprendimą dėl gyvūnų laikymo sąlygų ženklavimo ant šviežios paukštienos, mėsos ir pieno produktų pakuočių.

Maisto produktų saugos užtikrinimas

Mūsų indėlis

Maisto produktų sauga yra mūsų sąmoningos mitybos strategijos pagrindas, todėl ir pats svarbiausias mūsų reikalavimas. „Lidl“ produktų kokybės užtikrinimas prasideda renkantis tiekėjus.

Visų mūsų privačių prekių ženklų tiekėjų reikalaujame atitikti visame pasaulyje galiojančio Didžiosios Britanijos mažmeninės prekybos konsorciumo (BRC) standarto kriterijus, pripažintos sertifikavimo įstaigos „International Featured Standard“ (IFS) standarto arba kitus atitinkamus kriterijus. Glaudžiai bendradarbiaujame su mūsų tiekėjais, siekdami užtikrinti ir gerinti gamybos procesus.

Patikrinta kokybė – „Lidl“ reguliariai tiria savo privačių prekių ženklų produktus

Siekdami užtikrinti mūsų privačių prekių ženklų produktų saugą, atitiktį teisės aktams ir kokybę, reguliariai vykdomė produktų gamybos vietų auditus, apie kuriuos iš anksto nepranešame, ir sisteminius visų privačių prekių ženklų produktų tyrimus, pasitelkdami nepriklausomas, akredituotas laboratorijas. Be cheminių, mikrobiologinių, fizikinių ir sensorinių parametrų laboratorijose tikrinama ir produktų ženklavimo atitiktis galiojantiems teisės aktams. Už „Lidl“ produktų kategorijas atsakingi vadovai kartu su kokybės užtikrinimo specialistais reguliariai organizuoja ekspertų degustacijas ir jų metu tikrina produktų kokybę sensoriniu būdu. Taip pat reguliariai vykdomos ir vartotojų degustacijos, kurios rodo, ar produktas patinka klientams. Esant poreikiui, produkto sudėtis gali būti koreguojama, taip dar labiau

gerinant kiekvieno produkto kokybę. Laikomės tokios taisyklės: kuo rizikingesnis, jautresnis yra maisto produktas, kuo didesnės saugos reikia jį gaminant, transportuojant ir parduodant – tuo dažniau mes jį tiriamo. Net ir mūsų Kokybės užtikrinimo departamento procesai yra tikrinami išorinių nepriklausomų, akredituotų institucijų. Mūsų Kokybės užtikrinimo departamentas ir visi jo procesai bei veiklos, be kita ko, atitinka Kokybės vadybos standarto DIN ISO 9001:2015 reikalavimus. Tai mums patvirtina kasmet kartojamas nepriklausomo, akredituoto „SGS Lietuva“ instituto metinis sertifikavimo auditas.

Nepageidaujamų medžiagų maisto produktuose mažinimas

„Lidl“ nustatė vidinius reikalavimus daugeliui nepageidaujamų medžiagų ribinių verčių, kurias iškomunikavome savo tiekėjams dar tada, kai nebuvo įstatymais numatytų ribinių verčių ES lygmeniu. Taip buvo, pavyzdžiui, akrilamido, 3-monochlorpropandiolio, mineralinės alyvos angliavandenilio, pirolizidino ir tropanalkaloido bei transriebalų rūgščių atveju. Tai darome siekdami kontroliuoti ne tik, kaip laikomasi teisinių reikalavimų maisto produktams, bet ir atsižvelgiame į naujausius mokslinių tyrimų duomenis, medžiagų likučių analizes ir vartotojų produktų vertinimų leidinių išvadas. Be to, nuolat glaudžiai bendradarbiaujame su ekspertais iš nepriklausomų tyrimų institutų. Kartu su savo tiekėjais rengiame produktų specifikacijas, kuriose fiksuojame visas kiekvieno produkto charakteristikas ir tikriname, kad jų būtų nuosekliai laikomasi.

Mūsų tikslas – pašalinti nepageidaujamas medžiagas iš maisto produktų

Griežtesnių, nei įstatymais numatyta, ribinių verčių nustatymas teršalams ir kenksmingų medžiagų likučiams maisto produktuose. Iki šiol nustatytos ribinės vertės galioja ir toliau.

Pesticidų kiekio mažinimas

Pesticidai naudojami augalams ir jų produktams apsaugoti nuo kenkėjų ar ligų (pavyzdžiui, grybelio), tačiau jų naudojimas gali kelti riziką biologinei įvairovei ir žmonių sveikatai. Dėl šios priežasties ES strategijoje „Farm to Fork“ (nuo ūkio iki stalo) ir 2030 m. ES biologinės įvairovės strategijoje iškeltas reikalavimas 50 proc. sumažinti sintetinių pesticidų kiekį. Mes jau anksčiau buvome išsikėlę tikslą mažinti pesticidų kiekį: mūsų užsibrėžtos maksimalios ribinės vertės yra gerokai griežtesnės, nei dabartinės ES nurodytos ribinės vertės.

Mūsų tikslai dėl pesticidų mažinimo maisto produktams:

1. Siekiame, kad mūsų maisto produktuose kenksmingų medžiagų likučių nebūtų arba jų koncentracija būtų minimali.
2. Veikliųjų medžiagų likučių koncentracija negali viršyti trečdaliao teisės aktais nustatytos maksimalios koncentracijos.
3. Maksimali bendra visų veikliųjų medžiagų likučių koncentracija negali viršyti 80 proc. teisės aktais nustatytos maksimalios koncentracijos.
4. Produktuose gali būti ne daugiau kaip penkių rūšių veikliųjų medžiagų likučiai.

TIKSLŲ APŽVALGA SĄMONINGA MITYBA

MOTYVAS:

Mitybos sistemos vaidmuo mūsų aplinkai tampa vis svarbesnis ir aiškesnis. Mityba šiandien yra atsakinga už:

55 % mūsų planetos biologinių pajėgumų, taigi daugiau nei pusė visos Žemės.¹ Kaip ir aplinkai, mityba daro didelį poveikį mūsų sveikatai: trečdalis per ankstyvų mirčių Europoje ir Šiaurės Amerikoje galima buvo išvengti pritaikius sveiką mitybą.²

IŠŠŪKIS:

TVARI IR SVEIKA MITYBA

„Planetary Health Diet“ yra mokslinis pasaulinio mitybos pokyčio pagrindas³. Jeigu visų žmonių mityboje vyrautų augalinis maistas, 2050 metais būtų galima sveikai išmaitinti apie 10 milijardų žmonių neperkraunant planetos.

TIKSLAS:

Mūsų tikslas – iki 2025 m. pateikti geriausią pasiūlymą, siekiant sąmoningo ir tvaraus gyvenimo būdo. Ypatingas vaidmuo tenka maisto produktų saugai. Išsiskeldami sveikos ir tvarios mitybos tikslus norime prisidėti prie mitybos sistemų pokyčio.

¹ <https://www.overshootday.org/newsroom/press-release-july-2022-german/>
² <https://globalnutritionreport.org/reports/2021-global-nutrition-report/health-and-environmental-impacts-of-diets-worldwide/>
³ https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf

MAISTO PRODUKTŲ SAUGA

NEPAGEIDAUJAMŲ MEDŽIAGŲ MAŽINIMAS

Jau vykdoma Reikšmingas teršalų ir kenksmingų medžiagų likučių mažinimas žemiau įstatymais numatytų ribų

PESTICIDŲ MAŽINIMAS VAISIUOSE, DARŽOVĖSE

Jau vykdoma Produktai be kenksmingų medžiagų likučių arba su minimalia jų koncentracija

Ne daugiau kaip trečdalis teisės aktais nustatytos veikliųjų medžiagų likučių koncentracijos

Maksimali bendra visų veikliųjų medžiagų likučių koncentracija negali viršyti 80 proc. teisės aktais nustatytos maksimalios koncentracijos

Ne daugiau kaip penkių rūšių veikliųjų medžiagų likučiai viename produkte

SVEIKA MITYBA

VAIKŲ RINKODARA

Nuo dabar Mes skatiname sveikos ir tvarios vaikų mitybos rinkodarą

Nuo 2023 finansinių m. Jokios privačių prekių ženklų nesveikų maisto produktų reklamos vaikams

Iki 2025 m. pabaigos Privačių prekių ženklų produktų pakuočių dizainas turintis vaikams pritaikytą vaizdinį pateikimą turi atitikti PSO sveikų maisto produktų kriterijus.
Išimtis: Kalėdos, Velykos, Helovynas

VISO GRŪDO JAVAI IR LAŠTELIENA

Iki 2023 m. pabaigos Asortimento analizė siekiant jį papildyti viso grūdo javų alternatyvomis

Iki 2025 m. pabaigos Palaipsnis viso grūdo javų kiekio didinimas privačių prekių ženklų produktuose

Skaidrumas deklaruojant maistinių skaidulų kiekį privačių prekių ženklų produktų ženklinimo informacijoje

SVEIKI RIEBALAI IR ALIEJAI

Jau vykdoma Sveikesnių ir tvaresnių augalinių aliejų dalies didinimas privačių prekių ženklų produktuose

CUKRAUS IR DRUSKOS KIEKIO MAŽINIMAS

Iki 2025 m. pabaigos 20 % mažiau vidutinio pridėtinio cukraus ir pridėtinės druskos mūsų privačių prekių ženklų produktuose

MAISTO PRIEDAI

Jau vykdoma Pirmenybė teikiama natūraliems priedams, o ne dirbtiniams

Dažiklių mažinimas, azodažų, chiolino geltonojo ir žaliojo S nenaudojimas

Saikingas aromatinių medžiagų naudojimas – taip pat ir alternatyviuose veganiškuose produktuose

Saikingas vitaminizavimas ir mineralizavimas, nustatant tikslinius produktus

Konservantų mažinimas ir atsisakymas, atsižvelgiant į maisto produktų saugą

TVARI MITYBA

AUGALINĖS KILMĖS BALTYMŲ ŠALTINIAI

Nuo 2023 finansinių m. Baltymų strategija: skaidrumas tvarumo ataskaitoje pateikiant gyvūninės kilmės baltymų santykį su augalinės kilmės baltymais

Iki 2025 m. pabaigos Augalinės kilmės baltymų kiekio didinimas mūsų asortimente

TVARESNIŲ ASORTIMENTO VYSTYMAS

Jau vykdoma Pirkimų politikoje dėl tvaresnių žaliavų nustatyti tikslai

Regioninių ir sezoninių maisto produktų pasiūlos didinimas

Iki 2025 m. pabaigos 25 % daugiau ekologiškų vaisių ir daržovių

MAISTO ATLIEKŲ MAŽINIMAS

Iki 2030 m. pabaigos Maisto produktų ir kitų organinių atliekų kiekio sumažinimas 50 %

SKAIDRUMAS IR ĮGALINIMAS

TVARUMO ŽENKLINIMAS

Jau vykdoma Bendro ir standartizuoto tvarumo ženklinimo kūrimas ES lygmeniu

„NUTRI-SCORE“

Laipsniškas privačių prekių ženklų produktų ženklinimas naudojant „Nutri-Score“

GYVŪNŲ LAIKYMO SĄLYGŲ ŽENKLINIMAS

Iki 2025 m. pabaigos Sprendimas dėl šviežios paukštienos, mėsos ir pieno produktų ženklinimo, nurodant gyvūnų laikymo sąlygas

Terminų žodynas

Terminų žodynas

Energinė vertė	Energijos kiekis 100 gramų maisto produkto. Ji gali būti matuojama kalorijomis (kcal) arba kilodžauliais (kJ). Maisto produktai, kurių sudėtyje yra didelis kiekis vandens ir ląstelienos, pavyzdžiui, daugelis vaisių ir daržovių rūšių, paprastai pasižymi maža energine verte. Produktai, kurių sudėtyje yra daug cukraus, riebalų arba krakmolo, priešingai, pasižymi didele energine verte. ³⁸
Gliukozės-fruktozės sirupas	Cukraus sirupas, gaminamas iš krakmolingų augalų, pavyzdžiui, kukurūzų, bulvių arba kviečių. Gliukozės-fruktozės sirupe fruktozės (vaisių cukraus) kiekis sudaro 5–50 procentų. Šis sirupas yra saldesnis, bet dažnai naudojamas ir dėl geresnio tirpumo arba gerinant produkto tekstūrą. Naudojant per daug fruktozės gali padidėti antsvorio, diabeto, medžiagų apykaitos sutrikimų ir širdies bei kraujagyslių ligų rizika. ³⁹
„Nutri-Score“	Norint padėti vartotojams priimti sąmoningus vartojimo sprendimus, buvo sukurta keletas maistinės vertės ženklinių. Vienas jų yra „Nutri-Score“. Naudojant šviesoforo spalvas – nuo tamsiai žalios „A“ iki raudonos „E“ – parodoma, kuriai fiziologinei mitybos kategorijai priskiriamas produktas. ⁴⁰

³⁸ BMEL: Mitybos kompasas, 2019.

³⁹ VGMS: Gliukozės-fruktozės sirupas, be metų nuorodos.

⁴⁰ BMEL: „NutriScore“, be metų nuorodos.

Šaltiniai ir nuorodos

Šaltiniai ir nuorodos

Vokietijos Federalinė Maisto ir žemės ūkio ministerija (BMEL):
Mitybos kompasas, be metų nuorodos

<https://www.bmel.de/DE/service/publikationen/kompass-ernaehrung/kompass-ernaehrung.html>
(Versija: 2022 10 06)

Vokietijos Federalinė Maisto ir žemės ūkio ministerija (BMEL):
„Nutri-Score“, be metų nuorodos

https://www.bmel.de/DE/themen/ernaehrung/lebensmittel-kennzeichnung/freiwillige-angaben-und-label/nutri-score/nutri-score_node.html
(Versija: 2022-04-20)

Dr. med. Peter von Philipsborn / federalinė vartotojų asociacija:
Vaikams pritaikytos išvaizdos maisto produktai ir jų reklama, 2021

https://www.vzbv.de/sites/default/files/downloads/2021/02/16/vzbv_philipsborn_bericht_kinder_marketing_2021-02.pdf
(Versija: 2022 10 06)

Pasaulinis pėdsakų tinklas:
Žemės pereikvojimo diena – „Earth Overshoot Day“ 2022: Ekvadoro aplinkos ministras ragina imtis veiksmų: „Išnaudokime savo ekologinę stiprybę savo ateičiai kurti“, 2022

<https://www.overshootday.org/newsroom/press-release-july-2022-german/>
(Versija: 2022 10 06)

„EAT Lancet“ komisija:
Maistas, planeta, sveikata, 2021

https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf
(Versija: 2022 10 06)

Emma Calvert / Europos vartotojų organizacija:
Vaikų maisto rinkodarai reikalingos taisyklės dėl dantų, 2021

https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2021-084_food_marketing_to_children_needs_rules_with_teeth.pdf
(Versija: 2022 10 06)

Europos maisto saugos tarnyba:
Eurobarometro specialusis leidinys 354: Maisto produktų rizika, 2010

[Eurobarometro santrauka DE \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurobarometer/surveys/index.cfm?id=354)
(Versija: 2022 10 06)

Europos Komisija:
Poveikio vertinimo ataskaita, 2022

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52022SC0085>
(Versija: 2022 10 06)

Europos Komisija:
Kad maistas būtų tinkamas ateičiai – piliečių lūkesčiai, 2020

<https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=73867>
(Versija: 2022 10 06)

Europos aplinkos agentūra:
Mėsos, pieno produktų, žuvies ir jūros produktų vartojimas, 2017

<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/13.2-development-in-consumption-of/assessment-1>
(Versija: 2022 10 06)

Eurostatas – statistikos išaiškinimas:
Mirties priežasčių statistika, 2022

[Mirties priežasčių statistika - statistikos išaiškinimas \(europa.eu\)](#)
(Versija: 2022 10 06)

Eurostatas – statistikos išaiškinimas:
Maisto atliekos ir maisto atliekų prevencija – vertinimas, 2022 m

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Food_waste_and_food_waste_prevention_-_estimates#Amounts_of_food_waste_at_EU_level
(Versija: 2022-10-27)

Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija:

„GLEAM 3.0“ Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos ir jos švelninimo potencialo vertinimas, 2017

<https://www.fao.org/gleam/results/en/>
(Versija: 2022 10 06)

„Foodwatch“ – svarbiausi gelbėtojai:
Pranešimas spaudai – rinkos tyrimas: Komiksų herojų figūros reklamuoja beveik vien tik nesveiką maistą – Bitė Maja ir Viki skatina vaikus nesveikai maitintis, 2015

<https://www.foodwatch.org/de/pressemitteilungen/2015/pressemitteilung-marktcheck-comic-figuren-werben-fast-ausschliesslich-fuer-junkfood-biene-maja-und-wickie-verleiten-kinder-zu-ungesunder-ernaehrung/>
(Versija: 2022 10 06)

Geng Zong, Alisa Gao, Frank B. Hu, Qi Sun:
Viso grūdo javų vartojimas ir mirtingumas dėl visų priežasčių, širdies ir kraujagyslių ligų ir vėžio: perspektyvinių kohortinių tyrimų metaanalizė, 2016

<https://www.ahajournals.org/doi/full/10.1161/CIRCULATIONAHA.115.021101>
(Versija: 2022 10 06)

George A Bray, Samara Joy Nielsen, Barry M Popkin / Amerikos klinikinės mitybos žurnalas:
Daug fruktozės turinčio kukurūzų sirupo vartojimas gėrimuose gali turėti įtakos pasaulinei nutukimo epidemijai, 2022

<https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/food-additive-re-evaluations>
(Versija: 2022 10 06)

Pasaulinė mitybos ataskaita:
Tai, ką valgome, svarbu: dietų poveikis sveikatai ir aplinkai visame pasaulyje, 2021

<https://globalnutritionreport.org/reports/2021-global-nutrition-report/health-and-environmental-impacts-of-diets-worldwide/>
(Versija: 2022 10 06)

Hannah Ritchie / Mūsų pasaulio duomenys:
Miškų kirtimas: kas skatina miškų naikinimą?, 2021

<https://ourworldindata.org/what-are-drivers-deforestation>
(Versija: 2022 10 06)

J. Aulakh, A. Regmi:
Maisto nuostolių po derliaus nuėmimo vertinimas: nuoseklios metodikos kūrimas, 2013

(Versija: 2022 10 06)

James J DiNicolantonio, Ashwin M Subramonian, James H O`Keefe:
Pridėtinė fruktozė kaip pagrindinis nealkoholinių suriebėjusių kepenų ligos skatinimo veiksnys: visuomenės sveikatos krizė, 2017

[Pridėta fruktozė kaip pagrindinis nealkoholinių suriebėjusių kepenų ligos skatinimo veiksnys: visuomenės sveikatos krizė | „Open Heart“ \(bmj.com\)](#) □
(Versija: 2022 10 06)

Leonie Elizabeth, Priscila Machado, Marit Zinöcker, Phillip Baker, Mark Lawrence:
Stipriai perdirbtas maistas ir jo poveikis sveikatai: naratyvų apžvalga, 2020

[Smarkiai perdirbtas maistas ir jo poveikis sveikatai: naratyvų apžvalga - PMC \(nih.gov\)](#)
(Versija: 2022 10 06)

Loreen Kloss, Julia Meyer, Lutz Graeve, Walter Vetter:
Natrio vartojimas ir jo mažinimas keičiant maisto produktų sudėtis Europos Sąjungoje – apžvalga, 2015

[\(PDF\) Natrio vartojimas ir jo mažinimas keičiant maisto produktų sudėtis Europos Sąjungoje – apžvalga \(researchgate.net\)](#)
(Versija: 2022 10 06)

Max-Rubner institutas:
Mitybos fiziologinis vertinimas ir izogliukozės vartojimo poveikis žmogaus sveikatai, be metų nuorodos

[Izogliukozės mitybos fiziologinis vertinimas.pdf \(bund.de\)](#)
(Versija: 2022 10 06)

MD Dr PH Dariush Mozaffarian:
Riebalai mityboje, 2022

<https://www.uptodate.com/contents/dietary-fat>
(Versija: 2022 10 06)

Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacija:
Žemės ūkio perspektyvos 2021–2030, 2022

https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/sugar-projections-consumption-per-capita_4ad4cf3a-en
(Versija: 2022 10 06)

PD Dr. Tobias Effertz / Hamburgo universitetas:
Nesveikų maisto produktų vaikų rinkodara internete ir televizijoje, 2021

<https://www.bwl.uni-hamburg.de/irdw/dokumente/kindermarketing2021effertzunihh.pdf>
(Versija: 2022 10 06)

Prof. Christopher J L Murray / Vašingtono universitetas:
Mitybos rizikos poveikis sveikatai 195 šalyse, 1990–2017: pasaulinės ligų naštos tyrimo sisteminė analizė, 2017

[Mitybos rizikos poveikis sveikatai 195 šalyse, 1990–2017: pasaulinės ligų naštos tyrimo sisteminė analizė - PMC \(nih.gov\)](#)
(Versija: 2022 10 06)

P.W. Gerbens-Leenes, M.M. Mekonnen, A.Y. Hoekstra:
Paukštienos, kiaulienos ir jautienos vandens pėdsakas: lyginamasis tyrimas skirtingose šalyse ir gamybos sistemose, 2013

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212371713000024?_ga=2.8553269.1801499850.1659819119-2140775266.1659819118

(Versija: 2022 10 06)

Statista:
Žemės panaudojimo maisto gamybai pasiskirstymas visame pasaulyje nuo 2019, 2021

<https://www.statista.com/statistics/1260751/global-land-footprint-of-food-production-by-type/>

(Versija: 2022 10 06)

Javų, malūnų ir krakmolo ūkio asociacija (VGMS), reg. asoc.:
Gliukozės-fruktozės sirupas, be metų nuorodos

<https://www.vgms.de/staerkeindustrie/lebensmittel/staerkebasierte-zucker/glukose-fruktose-sirup>

(Versija: 2022 10 06)

Pasaulio sveikatos organizacija:
Diabetas, 2022

[Diabetas \(who.int\)](https://www.who.int/diabetes)

(Versija: 2022 10 06)

Pasaulinė maisto programa:
5 faktai apie maisto atliekas ir alkį, 2020

<https://www.wfp.org/stories/5-facts-about-food-waste-and-hunger>

(Versija: 2022 10 06)

Pasaulio sveikatos organizacija:
Skaitmeninė maisto aplinka, 2021

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/342072/WHO-EURO-2021-2755-42513-59052-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

(Versija: 2022 10 06)

Pasaulio sveikatos organizacija:
Mityba: transriebalai, 2018

<https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/nutrition-trans-fat>

(Versija: 2022 10 06)

Pasaulio sveikatos organizacija:
Druskos vartojimas, 2022

<https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/3082>

(Versija: 2022 10 06)

Pasaulio sveikatos organizacija:
PSO skatina šalis mažinti cukraus vartojimą tarp suaugusių ir vaikų, 2015

<https://www.who.int/news/item/04-03-2015-who-calls-on-countries-to-reduce-sugars-intake-among-adults-and-children#:~:text=A%20new%20WHO%20guideline%20recommends,would%20provide%20additional%20health%20benefits>

(Versija: 2022 10 06)

Pasaulio sveikatos organizacija:

PSO regioninis Europos mitybos profilio modelio biuras, 2015

https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0005/270716/Nutrient-children_web-new.pdf

(Versija: 2022 10 06)

WWF:

Aliejaus pėdsakais: skaičiavimai pasauliui be palmių aliejaus, 2016

[WWF-Studie_Auf_der_OElspur.pdf](#)

(Versija: 2022 10 06)

Iliustracijų šaltiniai

Viršelio iliustracija

marilyn barbone, stock.adobe.com

Kontaktai

„Lidl Lietuva“
Viršuliškių skg. 34
Vilnius

Daugiau informacijos apie ĮSA

<https://www.lidl.lt/>
<https://imone.lidl.lt/>

Pranešimas apie autorių teises

Šio dokumento turinys (tekstai, grafikai, nuotraukos, logotipai ir kt.) bei pats dokumentas yra saugomi autorių teisių. Be raštiško „Lidl“ sutikimo šis dokumentas ir / arba jo turinys negali būti perduodamas, keičiamas, platinamas, verčiamas arba kopijuojamas.

Pastaba dėl giminės

Kad būtų lengviau skaityti, šiame leidinyje naudojami vyriškos giminės įvardžiai. Atitinkami žodžiai nediskriminuojant galioja visoms giminėms. Sutrumpinta kalbos forma pasirinkta tik redakciniais tikslais ir neapima jokio vertinimo.

© „Lidl Lietuva“